

کودک درون ما بازی می‌خواهد

پیچیده نبود زیاد؛ ماشینی پلاستیکی از نوع کامیون که نخ می‌بستند به قسمت جلویی‌اش و در حیاط یا کوچه می‌کشاندند دنبال خود به هر جایی که دلشان می‌خواست...

جام جم سرا؛ پیچیده نبود زیاد؛ ماشینی پلاستیکی از نوع کامیون که نخ می‌بستند به قسمت جلویی‌اش و در حیاط یا کوچه می‌کشاندند دنبال خود به هر جایی که دلشان می‌خواست...

پیچیده است خیلی، چشم بر مانیتور و انگشت بر چند کلید، ماشینی با سرعت بسیار تو را می‌کشاند به جایی که نمی‌دانی! دختر بچه‌ها اما در گوشه‌ای از اتاق یا حیاط با چادر شب مادر دیوار خانه‌های فرضی خود را می‌ساختند و در آن با کمی میوه شروع می‌کردند به پذیرایی از مهمانان همسن خودشان. حتی اگر همبازی هم نبود عروسک‌های ساده و زیبایشان می‌شد همبازی و کودک آنها. کودک امروز عروسکی دارد به نام «پو» که در گوشی همراه خود هر روز به او غذا می‌دهد و آن را استحمام می‌کند...

اما او هیچ‌گاه نمی‌تواند اسباب‌بازی مجازی خود را در آغوش بفشارد جز در رویا... دعوی بود همیشه شب‌هنگام سر جمع کردن عروسک، سماور، قابلمه، ماشین و تیله‌هایی که همه جای خانه پراکنده شده بودند. گفتن و نوشتن از این بازی و اسباب‌بازی‌ها برای نسل امروز چیزی شبیه لطیفه است. ما بزرگ شدیم، بزرگ و بزرگ‌تر، اسباب‌بازی‌هایمان نیز همراه ما بزرگ شدند. ماشین‌های پلاستیکی واقعی شدند و عروسک‌ها نیز بچه. اگر بچه‌های امروز بزرگ شوند اسباب‌بازی‌های مجازی آنها...

کارکرد اسباب‌بازی در جامعه‌پذیری کودکان

بازی به باور متخصصان رشته‌های علوم انسانی، تجربه‌ای برای به دست آوردن مهارت‌های زندگی است. این وسایل بازی با توجه به اندازه رضایتی که در کودک به وجود می‌آورد ایجاد انگیزه خواهد کرد. کودکان خارج از قوانین سخت زندگی بیرونی خود زندگی را در دنیای خویش مهار و مدیریت می‌کنند. با وجود این، اسباب‌بازی فقط یک وسیله بازی صرف نیست، تمرین زندگی آینده است. خوب گوش کنید صدای دیروز همچنان گاهی شنیده می‌شود: «عروسک قشنگ من قرمز پوشیده/ تو رختخواب مخمل آبی خوابیده/ به روز مامان رفته بازار اونو خریده/ قشنگ‌تر از عروسکم هیچ‌کس ندیده/ عروسک من/ چشماتو وا کن...»

عروسک یا اسباب‌بازی را چه کسی برای نخستین بار ساخت؟ واقعیت این است که تاریخ اسباب‌بازی به پیش از تاریخ برمی‌گردد در حفاری‌هایی که روزانه در جاهای مختلف انجام می‌شود عروسک‌هایی که بچه‌ها، حیوانات و سربازان را نشان می‌دهد به طور معمول کشف می‌شوند. در روزگاران دور، کودکان خود برای خویش اسباب‌بازی می‌ساختند، اما در دوره‌های بعد اسباب‌بازی‌های متنوع و پیشرفته توسط افراد دیگر ساخته و روانه بازار شد.

چرا بازی با اسباب‌بازی؟ بنا به اظهارات کارشناسان، بازی در رشد اجتماعی کودک دارای چنین نقش‌هایی است. موجب ارتباط کودک با محیط بیرون می‌شود و دنیای اجتماعی او را گسترش می‌دهد، موجب شکوفایی استعدادها، نهفته و بروز خلاقیت می‌شود، همکاری، همیاری و مشارکت کودک توسعه می‌یابد، با رعایت اصول و مقررات آشنا می‌شود، همانندسازی با بزرگسالان را می‌آموزد، با مفهوم سلسله مراتب آشنا شده و آن را رعایت می‌کند، رقابت را می‌آموزد و شکست را به طور واقعی تجربه می‌کند، قدرت ابراز وجود پیدا می‌کند و از ترس، کمرویی و خجالت بیهوده رها می‌شود و حمایت از افراد ضعیف را می‌آموزد. البته این تنها بخش‌هایی از کارکرد اسباب‌بازی‌های عینی و واقعی است.

به گفته مهدی حاجی‌اسماعیلی - مشاور کودک - بازی همچنین بعد اجتماعی، شناختی (هوشی)، جنبه عاطفی، حرکتی و در پاره‌ای موارد بعد اخلاقی کودک را رشد می‌دهد. بنابراین به نسبتی که کودک در موقعیت بازی قرار می‌گیرد اسباب‌بازی‌ها زمینه رشد کودک را فراهم می‌کند. این روان‌شناس بر این باور است که در کشور ما از هر نوع وسیله‌ای برای بازی کودکان استفاده می‌شود که در بسیاری موارد به مشکلات جسمی در کودکان دامن می‌زند.

ذکر این نکته بسیار مهم است که اسباب‌بازی فقط یک وسیله بازی نیست؛ شکل‌دهنده مغز و هوش و ذهن بچه‌هاست. این را مریم نجارنهادندی، استاد جامعه‌شناسی دانشگاه تهران می‌گوید. لطفاً جدی بگیرید.

انتخاب اسباب‌بازی

اگر می‌خواهید یک اسباب‌بازی مناسب و مطمئن بخرید حتماً به این توصیه‌ها توجه کنید: داشتن یا نداشتن مارک استاندارد محصول آن کشور یا قاره، شرکت سازنده یعنی از یک سازنده معتبر، جنس آن اسباب‌بازی و رده سنی مشخص شده برای آن اسباب‌بازی. باید با اطمینان اقدام به خرید وسایل بازی برای کودکان کرد چون در غیر این صورت وسایل بازی حتی می‌تواند خطرناک هم باشد.

بیشتر اسباب‌بازی‌های موجود در بازار ساخت خارج از کشورمان است. در موارد معدود نمونه‌های ایرانی یا به دلیل کیفیت یا در رقابت با نمونه‌های خارجی از ورود به خانه‌ها بازمانده؛ نمونه پرسر و صدای این مورد عروسک‌های سارا و دارا بود که سال 80 ساخته شد، اما به دلیل گرانی، سنگینی وزن و ارتفاع نامناسب کمتر جایی در اتاق کودکان ایرانی یافت. البته واردات اسباب‌بازی نیاز به مجوز اداره استاندارد دارد. نیاز به گفتن ندارد که بیشترین مقدار اسباب‌بازی‌های موجود در بازار متعلق به کشور عزیز!

چین است.

نکته بسیار مهم دیگر این که نباید والدین انتظار داشته باشند که همه کودکان مانند هم بازی کنند و روش‌ها و اسباب‌بازی‌های مشابهی برگزینند. بازی بچه‌ها متفاوت است، چون کودکان روحیات متفاوتی دارند و با توجه به ویژگی‌های خود، بازی‌های مختلفی را تجربه می‌کنند. تفاوت‌هایی مانند تفاوت‌های فردی، میزان سلامت، سطح رشد جسمی و حرکتی، بهره هوشی، جنسیت، خلاقیت، فرهنگ خانواده و موقعیت جغرافیایی.

علاوه بر این موارد، انتظار برخی حرکت‌های اخلاقی و ارزشی در کودکان چندان بجا نیست؛ مثل روحیه گذشت و فداکاری. بنابراین از کودک دو تا سه ساله نباید انتظار داشت اجازه دهد از اسباب‌بازی مورد علاقه‌اش کودک دیگری استفاده کند. به باور روان‌شناسان، حالت وابستگی به اشیاء و خودخواهی در چهار سال اول عمر وجود دارد و اگر برخوردی به میان آید باید اسباب‌بازی دیگری به آنها داده شود. این مساله هیچ جای نگرانی ندارد؛ زیرا کودکان که بزرگ‌تر شوند خود می‌توانند اغلب مشکلاتشان را حل کنند، ولی چنین حالتی در توان کودکان دو تا سه ساله نیست.

2 نسل و بی‌نهایت تفاوت

تمام سخن و جان کلام درباره کودکانی است که با اسباب‌بازی سرگرم می‌شوند و زندگی آینده خود را تمرین می‌کنند، بچه‌هایی که با عروسک‌هایشان سخن می‌گویند، پسر بچه‌هایی که توله دوست دارند و از ماشین اسباب‌بازی خود همچون یک ماشین واقعی نگهداری می‌کنند و درباره تمام آنها که حتی بی‌اسباب‌بازی خوشند به یک قایم باشک و هفت سنگ و... . «بازی‌های رایانه‌ای جدید نیز به دلیل علاقه‌مندی و استفاده کودکان نوع جدیدی از ارزش‌ها، باورها و نگاه به پدیده‌های پیرامونی را شکل داده است.» محمدمراد بیات، جامعه‌شناس این را می‌گوید. او نگرانی درباره محتوای بازی کودکان را بجا می‌داند و اظهار می‌کند: هر جامعه‌ای باید هویت، اصالت و باور فرهنگی خود را به کودکان منتقل کند. واقعیت است که در خصوص بازی‌های مجازی بویژه افراط در آنها هشدارهای بسیار داده شده و به همان اندازه البته شنیده هم نشده است. فاصله نسل‌ها بسیار کوتاه شده است شاید حتی هر دو یا سه سال یک نسل را تشکیل می‌دهد و البته به همان سرعت شناخت ما از همدیگر کم و کمتر خواهد شد.

بزرگ‌ترها هم دلشان اسباب‌بازی می‌خواهد

حتما خیلی شنیده‌اید که باید کودک درون خود را زنده نگاه داشت، آن را پرورش داد و... اما همین کودک دلش بازی می‌خواهد، دوست دارد با اسباب‌بازی قواعد زندگی واقعی را همچون یک کودک در هم شکنند. روان‌شناسان هم بازی را برای بزرگسالان تجویز کرده‌اند و حتی سفارش می‌کنند که با کودکان زبان کودکی بگشایید و بازی کنید. «گاهی وقت‌ها در میانه‌های روز خودم را با بچه‌ها پرت می‌کنم روی رختخواب و تمام مشغله‌هایم را فراموش می‌کنم؛ این که چک‌های پرداخت نشده را چه کار کنم، ماشین‌ام احتیاج به تعمیر دارد، بیمه‌ام عقب افتاده، آرزوهایم به باد رفته و... فقط و فقط با بچه‌ها بازی می‌کنم.

روی تخت بالا و پایین می‌پریم و بالش‌ها را به سر و صورت همدیگر می‌زنیم، البته من خودم را به شکست خوردن می‌زنم و اجازه می‌دهم بچه‌ها تا دلشان می‌خواهد مرا بزنند؛ هم خستگی‌ام در می‌رود، هم آنها تخلیه می‌شوند!» (یابلو پیکاسو) بار دیگر باید اسباب‌بازی‌های دوران کودکی را از صندوقچه برکشید و به کودکان نیز با همین وسایل کوچک درس زندگی آموخت. بازی، کند، نهانه... .

سامان عابری